

мабуть, уже з тисячу літ, і чорт їх не витопить і не вижене звідси (Довженко, с. 454).

Позиція вставного елемента в кінці речення показує сумнів чи невпевненість мовця уже після того, як він сказав твердження, тобто після обдумування сказаного: *І я був неправий, звичайно* (Довженко, с. 455).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Вивчення синтаксичних одиниць на основі контекстуального підходу дозволить сформулювати в студентів цілісне уявлення про функції ускладнювальних компонентів у простих ускладнених реченнях, виробити вміння добирати й вживати синтаксичні одиниці відповідно до комунікативної мети. Аналіз ускладнювальних компонентів на основі творів українських письменників дозволить також робити висновки про напрямки розвитку літературної мови.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Довженко О. Кіноповісті. Оповідання. Київ, Наукова думка, 1986. 710 с.
2. Кухарчук І. О. Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення синтаксису у мовній освіті вчителів української мови та літератури: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006. 20 с.
3. Огаренко Т. А. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Просте ускладнене речення. Складне речення: навч. посіб. Кропивницький, 2019. 88 с.
4. Плиско К. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків, Основа, 1992. 149 с.

REFERENCES

1. Dovzhenko, O. (1986). *Kinopovisti*.

Oповідання [Movie Tales. Story. Kyiv, Scientific Thought]. Kyiv.

2. Kukharchuk, I. O. (2006). *Komunikatyvno-diyalnisnyu pidkhid do vuvchennya syntaksysu u movnyy osviti vchyteliv ukrayinskoyi movy ta literatury: avtoref. dys. ...kand. ped. nauk: 13.00.02*. [Communicative and activity approach to the study of syntax in language education of teachers of Ukrainian language and literature: author. diss. ... cand. ped. sciences: 13.00.02]. Kyiv.

3. Oharienko, T. A. (2019). *Suchasna ukrayinska literaturna mova. Syntaksys. Proste uskladnene rechennya. Skladne rechennya: navch. posib*. [Modern Ukrainian literary language. Syntax. A simple complicated sentence. Complex sentence: teach. tool]. Kropyvnytskyi.

4. Plysko, K. M. (1992). *Syntaksys ukrayinskoyi movy iz systemoyu oriyentyriv dlya samostiynoho vuvchennya*. [Syntax of the Ukrainian language with a system of guidelines for self-study]. Kharkiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОГАРЕНКО Тетяна Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика вивчення синтаксису в середній та вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OHARIENKO Tetiana Anatoliivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: syntax teaching methods in secondary and high school.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2020 р.

УДК 378.147.091.33: 796:[373.3:613/614]
DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-134-138

ПАНЧЕНКО Галина Іванівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2024-2202>
e-mail: gp28@meta.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДИДАКТОГЕННИХ ПОРУШЕНЬ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Існуючий стан

вищої фізкультурної освіти об'єктивно ставить питання про підвищення вимог

стосовно рівня наукової, методичної, організаційної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури у галузі здоров'язбережувальної діяльності (ЗЗД). Ефективність процесу формування у студентів професійної компетентності до ЗЗД за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я залежить від точності визначення, обґрунтування та ступеня реалізації відповідних педагогічних умов. У філософському розумінні умови визначають зовнішні обставини, які детермінують виникнення певного явища, результату цілеспрямованої діяльності. При цьому тільки за наявності необхідних умов властивості об'єкта чи явища трансформуються в дійсність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «педагогічні умови» найчастіше розуміють як певні фактори або обставини, що удосконалюють навчально-виховний процес. Так Б. С. Гершунський визначає педагогічні умови як обставини або чинники що забезпечують досягнення поставлених цілей, середовище, в якому виникають, існують і розвиваються педагогічні умови [8]. Ю. К. Бабанський, І. Ф. Ісаєв, А. І. Міщенко, В. О. Сластьонін, Є. М. Шиянов визначають педагогічні умови як обставини або чинники функціонуючих педагогічних систем [3, с. 42].

Т. М. Осадченко визначає «педагогічні умови» як суто педагогічну категорію і конкретизує головні характеристики поняття:

- 1) наявність цілеспрямовано створених взаємозалежних обставин, чинників, можливостей, що удосконалюють процес професійної підготовки;
- 2) активний процес їх реалізації однієї особистістю чи групою людей;
- 3) цілісність та завершеність процесу реалізації виокремлених педагогічних умов.

Тому цілком логічним є твердження, що педагогічні умови мають адекватно відображати властивості, особливості та специфіку кожного процесу чи явища, що досліджується. У зв'язку з цим простежується намагання науковців певним чином класифікувати всі різновиди педагогічних умов. Науковці Т. О. Дмитренко, С. В. Копилова виокремлюють педагогічні умови за наступними критеріями, які:

- визначаються відповідною метою, що розглядається у якості причини та проблемною ситуацією, усунути яку вони покликані;
- засновані на закономірних зв'язках та

відношеннях, які розкриваються в тій чи іншій теорії і виникають у процесі пізнання, діяльності, спілкування;

- відносяться до основних компонентів досліджуваного феномена, причетних до досягнення мети;

- за формою представляють заходи, що посилюють властивості об'єктів, які мають бути актуалізовані;

- узгоджені із закономірностями і принципами педагогічного процесу.

Педагогічні умови також поділяють відповідно до предмета їх впливу на суб'єктів та компонентів виховного процесу на організаційно-педагогічні; психолого-педагогічні; медико-педагогічні; соціально-педагогічні.

Педагогічні умови процесу навчання О. Я. Савченко диференціює на загальнопедагогічні (безпосередній чи опосередкований вплив на якість процесу навчання), психологічні (обов'язкова увага вчителя на всебічний розвиток особистості, врахування вікових та індивідуально-психологічних особливостей тощо) та дидактичні (здійснення процесу навчання з використанням дидактичних принципів та закономірностей, традиційних та нетрадиційних форм організації навчального процесу тощо).

Комплекс педагогічних умов визначається відповідно до закономірностей функціонування педагогічного процесу чи явища, що вивчається, та формалізуються через заходи, які спрямовуються на підсилення тих властивостей об'єкта, що пов'язані безпосередньо з метою.

Слід також зазначити, що вплив педагогічних умов носить передбачуваний, ймовірний характер, оскільки не може гарантувати повністю кінцевого результату, але підвищує вірогідність його досягнення.

Мета статті – обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність формування готовності майбутнього учителя фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи залежить від точності визначення, обґрунтування і ступеня реалізації комплексу педагогічних умов.

Комплекс педагогічних умов був

визначений у відповідності із закономірностями та специфікою функціонування навчального процесу студентів факультету фізичного виховання і включає:

- формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів;

- орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'я-збережувальної складової початкової шкільної освіти;

- інтеграція знань студентів щодо майбутньої ЗЗД на основі валеологічного підходу.

Під розвитком мотивації до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я ми розуміємо формування такої системи мотивів, яка спонукає до свідомого оволодіння студентами компетентностями щодо подальшого застосування конкретних технологій оздоровчого супроводу процесу адаптації організму учнів до навчальної праці.

Реалізація першої педагогічної умови – формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів здійснено через включення до змісту медико-біологічних дисциплін інформації про масштаби проблеми здоров'язбереження учнів початкової школи та науковим і методичним доробком у досліджуваному напрямі здоров'язбереження.

На лекційних заняттях спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» розглянуто вплив напруженої навчальної праці на стан здоров'я учнів початкової школи, визначено поняття дидактогенні порушення здоров'я та механізми їх виникнення, стан, особливості та готовність організму дітей 6-10 років до шкільних навантажень, конкретизовано та виокремлено компоненти навчального навантаження, які мають найбільший деформуючий вплив на стан здоров'я учнів початкової школи за даними нозологічного профілю захворюваності. Включення до змісту педагогічної практики проведення діагностики донозологічних станів здоров'я учнів 6-10 років, проведення гімнастики до занять оздоровчо-прикладного характеру; проведення малих форм фізичного виховання – фізкультхвилинок та фізкультпауз із застосовуванням спеціалізованих вправ для зняття статичного навантаження, розвантаження зорової та нервової систем для учнів

молодшого шкільного віку.

Другою педагогічною умовою нашого дослідження є орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'я-збережувальної складової початкової шкільної освіти.

Стратегічною метою випереджальної професійної підготовки учителя фізичної культури є формування високоосвічених, креативних фахівців, що прагнуть до постійного оновлення знань. Для цього необхідна певна трансформація педагогічних закладів вищої освіти шляхом розвитку та впровадження інноваційних форм, методів і засобів навчання, що дозволять підвищити прогностичну готовність випускників до розв'язання навчальних проблем майбутнього. Зорієнтувати професійну підготовку студентів на основі випереджального навчання можливо за умови поєднання та взаємодії системи навчання та здобутків сучасного здоров'язбереження.

Реалізація другої педагогічної умови – орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'язбережувальної складової початкової шкільної освіти передбачала, насамперед, розвиток прогностичного мислення. Так переважна частина тем спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» були спрямовані таким чином, щоб зорієнтувати студентів на прогностичне розуміння можливих варіантів адаптивних реакцій опорно-рухової, зорової та центральної нервової системи організму дітей 6–10 років під впливом відповідних складових інтенсивних навчальних навантажень. Для подальшого закріплення навчального матеріалу в межах спецсеминару пропонувалися для розв'язання тематичні прогностичні задачі, використовувалися інтерактивні методи навчання у формі методу проектів. Розвиток прогностичного мислення здійснювався також у процесі наукової роботи студентів. Визначено чинники, що спроможні активізувати пізнавальну та дослідницьку діяльність студента-практиканта.

Третьою педагогічною умовою є інтеграція знань студентів щодо майбутньої ЗЗД на основі валеологічного підходу.

Валеологічна система освіти передбачає не тільки отримання знань про збереження і зміцнення здоров'я, але й створення комплексу заходів персоніфікованої спрямованості на кількісні виміри рівня і

зміцнення функціонального стану систем організму.

Реалізація третьої педагогічної умови – інтеграція знань студентів щодо майбутньої ЗЗД на основі валеологічного підходу передбачала власне інтегруючий характер спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи». Спецсеминар був зорієнтований на закріплення теоретичних знань, а також на отримання науково-практичних навичок, дослідницьких пошуків у галузі ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я у початковій школі. Структура спецсеминару та його зміст були спрямовані на ускладнення навчальних завдань, що дозволило поєднати навчальні інтереси студентів з дослідницькою, науково-практичною діяльністю в галузі здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі початкової школи. У спецсеминар були включені інтерактивні методи – робота в групах та «мозкова атака». Проходження педагогічної практики, в процесі якої активно застосовуються знання, уміння, навички, набуті в ході вивчення спецкурсу та спецсеминару стало основою для організації та проведення оздоровчо-прикладного супроводу навчальних навантажень у початковій школі з наступним вивченням отриманого оздоровчого ефекту в попередженні дидактогенних порушень здоров'я.

Встановлено, що для ефективного формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи слід використовувати трьохетапну систему цілісного педагогічного впливу, яка включає:

Перший етап. Вивчення спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи», розроблений на основі дидактичного синтезу та спрямований на концентроване оволодіння сучасними теоретичними знаннями з основ здоров'язбереження на основі педагогічної валеології за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Другий етап. Проведення спецсеминару, спрямованого на формування практичних умінь та навичок конкретних здоров'язбережувальних методик, що необхідні для попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Третій етап. Проходження педагогічної практики, в процесі якої активно

застосовуються знання, уміння, навички, набуті в ході першого-другого етапів, для організації та проведення оздоровчо-прикладного супроводу навчальних навантажень у початковій школі з наступним вивченням отриманого оздоровчого ефекту в попередженні дидактогенних порушень здоров'я.

Реалізація даної трьохетапної системи підготовки в умовах формувального експерименту дала можливість підвищити показники експериментальної групи (ЕГ) у порівнянні з показниками контрольної групи (КГ) всіх компонентів професійної готовності майбутнього учителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкових класів. Даними статистичної обробки результатів (за критерієм Фішера) підтверджено, що в ЕГ були статистично вищі прирости сформованості професійної готовності до здійснення ЗЗД за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи за всіма досліджуваними компонентами високого рівня: когнітивний на 15,1% ($\varphi = 2,402$; $p < 0,001$), мотиваційний на 15% ($\varphi = 2,521$; $p < 0,001$), практичний на 14,2% ($\varphi = 1,993$; $p < 0,05$), рефлексивний на 13,9% ($\varphi = 1,848$; $p < 0,05$).

Це є свідченням досить високої ефективності апробованої педагогічної системи у порівнянні з існуючою практикою підготовки майбутнього учителя до здоров'язбережувальної діяльності в початковій школі.

Результати педагогічної практики студентів на заключному етапі експерименту показали більш високий ступінь ефективності реалізації науково-теоретичних та практичних знань, умінь, навичок, набутих на першому-другому етапах дослідження. Так в ЕГ якісний показник сумарного виконання практичних та науково-дослідницьких завдань з попередження дидактогенних порушень здоров'я у початковій школі склав понад 90% проти 67,5% у КГ ($\varphi = 5,69$; $p < 0,001$).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Результати формувального етапу експерименту дозволяють зробити висновок про позитивну, статистично значущу динаміку підвищення рівня професійної готовності студентів ЕГ до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи. Це свідчить про необхідність запровадження апробованого комплексу педагогічних умов

формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Перспективними напрямками подальших розвідок вважаємо вивчення особливостей функціонування педагогічних систем формування професійної готовності учителя до роботи за різними напрямками попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів середньої та старшої ланки в загальноосвітніх та школах сприяння здоров'ю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды / Ю. К. Бабанский. М.: Педагогика, 1989. 560 с.
2. Гершунський Б. С. Комп'ютеризація у галузі освіти: проблеми та перспективи. / Б. С. Гершунський М.: Педагогіка, 1997. 204 с.
3. Дмитренко Т. О. Місце педагогічних умов у системі наукового знання / Т. О. Дмитренко, С. В. Копилова // Трансформація соціальних функцій образования в современном мире: материалы международной научно-практической конференции. Харьков: Народная украинская академия, 17–18 февраля, 2015. С. 160–164.
4. Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу / О. О. Єжова // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2014. № 3. С. 39–43.
5. Осадченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язберезувального середовища початкової школи: дис...канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Т. М. Осадченко. Житомир, 2017. 251 с.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: [підручник] / О. Я. Савченко. К.: Грамота, 2012. 504 с.
7. Слостенин В. А. Педагогика: учеб. пособ. для студ. пед. учеб. завед. / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. М.: Школьная Пресса, 2002. 512 с.
8. Філософський словник / [За ред. В. І. Шинкарука]. К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

REFERENCES

1. Babanskyi, Yu. K. (1989). *Vybrani*

- pedagogichni pratsi*. [Pedagogical Works]. Moskva.
2. Hershunskyi, B. S. (1997). *Komp'yuteryzatsiya v osviti: problemy ta perspektyvy*. [Computerization in education: problems and prospects]. Moskva.
3. Dmytrenko, T. O. (2015). *Mistse pedahohichnykh umov u systemi naukovykh znan*. [The place of pedagogical conditions in the system of scientific knowledge]. Kharkov.
4. Yezhov, O. O. (2014). *Sutnist' orhanizatsiyno-pedahohichnykh umov pedahohichnoho protsesu*. [The essence of organizational and pedagogical conditions of the pedagogical process]. Nizhyn.
5. Osadchenko, T. M. (2017). *Maybutnya pidhotovka vchyteliv do stvorennya zdorovoho seredovyyshcha pochatkovoyi shkoly*. [Future Teacher Training to Create a Healthy Primary School Environment: thesis of candidate of sciences]. Zhytomyr.
6. Savchenko, O. Ya. (2012). *Dydaktyka v pochatkoviy osviti*. [Didactics in Elementary Education]. Kyiv.
7. Slastenin, V. A. (2002). *Pedahohika*. [Pedagogy]. Moskva.
8. *Filosofskyi slovnyk*. (1986). [Philosophical dictionary]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПАНЧЕНКО Галина Іванівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців галузі фізичного виховання і спорту.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PANCHENKO Halyna Ivanivna – candidate of pedagogical sciences, teacher of Theory and Methods in Olympic and Professional Sports at the Pedagogy and Educational Management Department of Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists in the field of physical education and sports.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2020 р.